

Vlaams
Parlement

ingediend op **403** (2019-2020) – Nr. 1
1 juli 2020 (2019-2020)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media
uitgebracht door Jeremie Vaneeckhout en Tinne Rombouts

over de ervaringen van jongeren
met de coronacrisis
en hun verwachtingen voor de exitstrategie

Samenstelling van de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media:

Voorzitter: Elisabeth Meuleman.

Vaste leden:

Cathy Coudyser, Marius Meremans, Freya Perdaens, Wilfried Vandaele, Manuela Van Werde;
Filip Brusselmans, Johan Deckmyn, Klaas Sloomans;
Karin Brouwers, Orry Van de Wauwer;
Steven Coenegrachts, Stephanie D'Hose;
Elisabeth Meuleman, Gustaaf Pelckmans;
Hannes Anaf.

Plaatsvervangers:

Andries Gryffroy, Kathleen Kerkels, Philippe Muylers, Kris Van Dijck, Karl Vanlouwe;
Immanuel De Reuse, Jan Laeremans, Ilse Malfroot;
Maaïke De Rudder, Tinne Rombouts;
Els Ampe, Bart Tommelein;
Tine Van den Brande, Jeremie Vaneekhout;
Katia Segers.

Toegevoegde leden:

Tom De Meester.

INHOUD

I.	Toelichting	4
1.	Vlaams kinderrechtencommissaris	4
1.1.	Inleiding	4
1.2.	Enquête #jongerenovercorona	4
2.	Vlaamse Jeugdraad	7
2.1.	Inleiding	7
2.2.	Jongeren getuigen	8
2.3.	Uit De Marge	12
2.4.	De Jeugdbeweging	16
2.5.	Aanbevelingen	18
II.	Bespreking	19
1.	Reactie van de minister van Jeugd	19
2.	Vragen en opmerkingen uit de commissie	20
2.1.	Hannes Anaf	20
2.2.	Freya Perdaens	20
2.3.	Steven Coenegrachts	21
2.4.	Jeremie Vaneeckhout	22
2.5.	Jos D’Haese	23
2.6.	Tinne Rombouts	24
3.	Antwoordenronde	25
	Gebruikte afkortingen	30

Bijlagen: zie de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be

Op donderdag 28 mei 2020 hield de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media in de Koepelzaal van het Vlaams Parlement een hoorzitting over de ervaringen van jongeren met de coronacrisis en hun verwachtingen voor de exitstrategie.

De powerpointpresentaties bij de toelichting zijn te vinden op de [dossierpagina](#) van dit verslag op www.vlaamsparlement.be.

I. Toelichting

1. Vlaams kinderrechtencommissaris

1.1. Inleiding

Caroline Vrijens, Vlaams kinderrechtencommissaris, zal eerst de bevraging van meer dan 44.000 kinderen en jongeren toelichten, waarover de pers al uitvoerig heeft bericht. Het is haar bedoeling de stem van kinderen en jongeren op de voorgrond te plaatsen. Al vanaf het begin van de coronacrisis heeft de klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat veel klachten over de schending van kinderrechten gekregen. Het commissariaat heeft ook veel signalen gekregen van bezorgde middenveldorganisaties en mensen. Die bezorgdheden zijn overgemaakt aan de kabinetten van de Vlaamse ministers van Onderwijs en Welzijn en van federaal minister De Block, die verantwoordelijk is voor migratie. Het Kinderrechtencommissariaat wilde er immers zeker van zijn dat vanaf het eerste uur rekening met die bezorgdheden kon worden gehouden bij het uittekenen van de richtlijnen. Begin mei 2020 heeft het KRC een advies overgemaakt aan het Vlaams Parlement waarin het duidelijk aangeeft op welke manier de coronacrisis de kinderrechten onder druk zet.

De kinderrechtencommissaris vindt dat de stem van kinderen en jongeren de voorbije twee maanden te veel afwezig is gebleven in de richtlijnen. Er is niet voldoende rekening gehouden met de behoeften, noden en leefwereld van kinderen en jongeren. Het gaat dan om:

- het recht op spel van jongeren en kinderen;
- de rechten en behoeften van kinderen die in een voorziening verblijven;
- het recht op onderwijs.

De maatregelen hebben een zeer grote impact op de kinderen die in een kwetsbare situatie opgroeien.

Caroline Vrijens zal de per thema gebundelde cijfergegevens overlopen, maar meldt al meteen dat de cijfers voor elk knelpunt hoger liggen voor kinderen en jongeren in een kwetsbare situatie. Het gaat dan om de impact op hun gevoelens, angst voor het virus, stress in verband met schoolwerk, niet in staat zijn schoolwerk te volgen en ook ruzie en geweld.

1.2. Enquête #jongerenovercorona

De enquête is in samenwerking met de Kinderrechtencoalitie en het Kenniscentrum Kinderrechten opgesteld, met als doel de stem van kinderen en jongeren zelf te laten horen. Tussen 11 mei 2020 en 17 mei 2020 hebben meer dan 44.400 kinderen en jongeren deelgenomen, wat de verwachtingen compleet heeft overtroffen. De grafieken tonen de leeftijden en hoeveel jongens en meisjes per leeftijdsgroep hebben deelgenomen.

Begrijpen ze de regels?

Het valt op dat negen op de tien kinderen aangeven de regels te begrijpen, maar dat dat voor jongeren veel minder geldt, namelijk voor maar zes op de tien. Dit betekent dat vier op de tien jongeren het moeilijk hebben om te begrijpen wat al dan niet mag. Het Kinderrechtencommissariaat verklaart dit deels doordat kinderen in sterke mate luisteren naar wat hun ouders vertellen. Jongeren zijn volwassenen in wording, die al meer mogen en kunnen. Voor hen is niet vaak niet duidelijk wat mag. Heel vaak hangt van de interpretatie door die jongeren en hun ouders af of ze al dan niet wat bewegingsruimte hebben.

In de presentatie zijn een aantal citaten van kinderen en jongeren opgenomen. Over dit thema heeft een meisje gezegd dat ze op het nieuws en in de persberichten een heel onduidelijk beeld van de coronacrisis krijgt.

Zijn ze bang?

De enquête vroeg heel expliciet of kinderen en jongeren bang zijn. Het is verrassend dat één op de drie kinderen en jongeren bang zijn ziek te worden en dat twee op de drie kinderen bang zijn voor hun familie en vrienden. Het belang van correcte informatie voor kinderen is cruciaal, want wetenschappelijk gezien lopen kinderen eigenlijk weinig risico om symptomen te ontwikkelen.

Welke emoties zien we nog?

Verder is gevraagd welke emoties kinderen en jongeren nu meer ervaren dan vóór de coronacrisis. Het is opvallend dat verveling en eenzaamheid veel sterker zijn dan voor de crisis. Ook zijn kinderen en jongeren vaker boos en moe. Ongeveer een derde voelt zich verdrietiger. Een gedeelte heeft echter aangegeven zich nu eigenlijk rustiger te voelen.

Caroline Vrijens haalt per thema telkens één citaat aan. Zo heeft een meisje van tien jaar het volgende verteld: "Ik verveel me rot. Ik zit de hele tijd op mijn computer. Ik wil dat niet, maar ik heb niets anders te doen."

Wat missen ze?

Vervolgens is de vraag gesteld wat kinderen en jongeren nu het meest missen. Dat blijkt in de allereerste plaats het contact met hun vrienden te zijn. Dat heeft uiteraard te maken met het wegvallen van de school en met de lockdownsituatie. Een meisje van zestien schrijft: "Ik haat corona. Ik heb het met alles moeilijk. Ik kan niet meer slapen. Ik heb ruzie met familie. Ik heb moeite met het schoolwerk. Het is allemaal gewoon te heftig."

Meer ruzie en geweld, minder pesten

In de enquête is ook gevraagd of er meer ruzie thuis is, maar ook of kinderen en jongeren thuis soms geweld ervaren. Ongeveer de helft heeft geantwoord dat er nu thuis meer ruzie is dan vóór de coronacrisis. Eén op de tien kinderen en jongeren heeft aangegeven soms fysiek of verbaal geweld te ervaren. Van die groep heeft meer dan 60 procent aangegeven dat dit sinds de coronacrisis is toegenomen.

Positief is dan weer dat de kinderen en jongeren die aangaven soms te worden gepest, daar beduidend minder mee te maken kregen dan vóór de coronaperiode.

School is veel meer dan les krijgen

De school is een heel belangrijk thema, dat volop in de belangstelling staat. Caroline Vrijens vindt het mooi te zien welke belangrijke rol de school in het dagelijkse leven van kinderen en jongeren inneemt. Uit de open antwoorden blijkt dat de school veel meer is dan een plaats waar ze les krijgen. Het is een plaats waar ze steun vinden bij elkaar, hulp kunnen vinden bij leerkrachten, zich kunnen ontspannen en amuseren en sociaal contact hebben. Op de vraag of ze liever terug naar school zouden gaan, heeft 85 procent van de kinderen en 72 procent van de jongeren bevestigend geantwoord.

Het is opvallend dat bijna de helft heeft verklaard meer stress met schoolwerk te hebben. Het aantal kinderen en jongeren die stress ervaren, stijgt met elk leerjaar gradueel. Voor jongeren die hogere studies volgen, ligt de stress nog veel hoger. Voor een vierde van de kinderen en jongeren is het thuis te druk om schoolwerk te maken. Bijna de helft van de kinderen begrijpt het huiswerk niet altijd en een vierde van de jongeren heeft aangegeven niet altijd te kunnen volgen.

Met de enquête zijn heel veel kinderen en jongeren bereikt. Het is een mooi staal van de jeugd in Vlaanderen, maar het gaat om de kinderen en jongeren waar een connectie mee bestaat en die de mogelijkheid hebben hier digitaal aan deel te nemen. Heel wat kinderen en jongeren zijn in deze enquête onzichtbaar. Enkel het topje van de ijsberg is zichtbaar.

Sommige kinderen vinden het thuis te druk om voor school te kunnen werken en kunnen niet volgen. Zoals voor alle thema's in de bevraging stijgen die cijfers voor kinderen en jongeren die in een financieel moeilijke situatie opgroeien of niet thuis wonen. Caroline Vrijens citeert een jongen van veertien: "Ik heb heel veel stress voor schoolwerk. Ik heb thuis niets om naar uit te kijken, geen jeugdbeweging, sport, school en vrienden."

Spel en ontspanning

Spel en ontspanning zijn fundamenteel voor kinderen en jongeren. Uit het grote aantal meldingen daarover blijkt dat veel ouders er bezorgd om zijn. De bevraging toont dat één op de vijf kinderen onder de twaalf jaar niemand heeft om mee te spelen. Vaak gaat het om kinderen die geen broers of zussen hebben en door het wegvallen van het sociaal contact met burens of op school alleen blijven. Bijna één op de zes jongeren heeft geantwoord thuis geen eigen rustplek te hebben. De meeste kinderen en jongeren kunnen zich thuis goed ontspannen, maar heel wat kinderen en jongeren komen sinds het begin van de coronacrisis helemaal niet of maar sporadisch buiten.

Ook in dit verband moet er aandacht zijn voor kinderen en jongeren in een kwetsbare situatie. Er zijn al goede initiatieven genomen om de buitenruimte open te stellen, maar met het oog op de zomer moet dit worden opgevoerd, zeker ten aanzien van kwetsbare jongeren in de jeugdhulp. Van de jongeren die niet thuis wonen, zegt één op vier bijna nooit buiten te komen sinds corona. Caroline Vrijens citeert een jongen die in een voorziening verblijft: "Ik hoop dat het nut heeft, want ik voel me eenzaam en ik heb het gevoel dat kinderen in een voorziening aan de kant geschoven worden." Een meisje van zestien jaar zegt: "Wij, in onze voorziening, hebben strengere regels dan de buitenwereld en ik vind dat niet kunnen. We zouden graag ademruimte willen, duidelijkheid en rechtvaardigheid."

De klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat heeft veel meldingen over jonge kinderen ontvangen. De ouders zien dat hun kind al twee maanden thuiszit met twee volwassenen die zelf moeten werken. Het is niet zo simpel voor die kinderen. Daarnaast zijn er veel meldingen geweest uit de jeugdhulpvoorzieningen,

zowel van hulpverleners als van ouders van kinderen en jongeren zelf. Zij vragen om meer contact met hun familie en om meer kansen om buiten te komen.

Inspraak

Het laatste thema waarover expliciete vragen zijn gesteld, is inspraak. De vraag is dan in welke mate kinderen en jongeren de kans hebben om mee te praten over de uitgevaardigde richtlijnen en om mee na te denken over wat mag en hoe dat thuis wordt georganiseerd. Hieruit is gebleken dat één op de vijf kinderen zegt thuis niet over de regels te kunnen meepraten. Bij jongeren is dat één op de vier. Ook hier moet aandacht gaan naar de jongeren die in een groep wonen en niet bij hun ouders opgroeien: 55 procent van hen heeft aangegeven niet te kunnen meespreken over de manier waarop in de verblijfplaats met de regels wordt omgegaan.

Conclusie

De bevraging is georganiseerd om kinderen en jongeren tijdens de coronacrisis een stem te geven. Het Kinderrechtencommissariaat hoopt dat de noden van kinderen en jongeren sneller centraal kunnen worden geplaatst tijdens de exitstrategie van de komende weken en maanden, maar ook in de toekomst, indien er opnieuw een piek zou komen. Een meisje van tien jaar heeft hierover het volgende gezegd: "Ik vind dat er een veiligheidsraad voor kinderen moet zijn. Nu zijn alle beslissingen en regels er voor de volwassenen."

Caroline Vrijens brengt nog een paar citaten onder de aandacht. Een jongen van acht jaar heeft het volgende gezegd: "Ik ben blij met de vragenlijst en dat er zo ook rekening kan gehouden worden met mijn mening." Een jongen van tien jaar zei: "Vergeet ons niet. We hebben ook een stem en gevoelens."

Het rapport met al de verzamelde data is terug te vinden op de websites van het Kinderrechtencommissariaat en van de partners (<https://www.kinderrechtencommissariaat.be/jongerenovercorona>). Vanaf het begin is expliciet gekozen om deze data, die een rijkdom aan informatie bevatten, open te stellen voor iedereen die interesse heeft en eventueel bijkomend onderzoek wil verrichten. Er vallen heel wat kruisverbanden te leggen met betrekking tot verschillende groepen kinderen en jongeren.

Aangezien het de bedoeling is vooral kinderen en jongeren aan het woord te laten, heeft het Kinderrechtencommissariaat een filmpje met getuigenissen opgenomen, dat de kinderrechtencommissaris afspeelt voor de commissie (<https://youtu.be/9acjV0fyTpc>).

2. Vlaamse Jeugdraad

2.1. Inleiding

Inge Geerardyn, coördinator van de Vlaamse Jeugdraad, stelt de sprekers voor. De Vlaamse Jeugdraad is het officiële adviesorgaan voor kinderen en jongeren en voor hun organisaties. Het is vandaag de bedoeling kinderen en jongeren zelf als ervaringsdeskundigen aan het woord te laten, zoals de Vlaamse Jeugdraad al jaren bepleit. De context geeft dit initiatief nog een bijkomende urgentie. De enquête toont immers met statistische gegevens onmiskenbaar aan wat iedereen al weet, namelijk dat kinderen en jongeren nu heel wat te verduren krijgen, soms zelfs meer dan anderen.

Eerst zullen drie jongeren getuigen:

- Benjamin Van Bunderen Robberechts, dertien jaar;
- Diede Henderickx, twintig jaar;

- Jad Zeitouni, zeventwintig jaar, één van de jongerenadviseurs van de Vlaamse Jeugdraad, die momenteel de laatste hand legt aan een advies over wat in de toekomst in een veranderende samenleving nodig zal zijn om de noden van kinderen en jongeren resoluut centraal te stellen.

Nadien is het de beurt aan Ikrame Kastit, coördinator van Uit De Marge, een jeugdwerkorganisatie die in de Vlaamse Jeugdraad vertegenwoordigd is. Zij is ook lid van de commissie Jeugdwerk, de sectorale werkgroep van de Vlaamse Jeugdraad. Uit De Marge heeft een groot onderzoek gepubliceerd naar de impact van de coronacrisis op kinderen en jongeren in kwetsbare posities. Ikrame Kastit zal de cijfers met betrekking tot een aantal hoofdthema's toelichten. Vervolgens zullen vier jongeren duidelijk maken wat die cijfers voor hun realiteit betekenen.

Daarna zal de focus op de impact op het jeugdwerk liggen. Ines De Geest, jeugdwerkadviseur van de Vlaamse Jeugdraad en stafmedewerker bij Chirojeugd Vlaanderen, zal het perspectief van de jeugdbewegingen naar voren brengen. Helemaal op het einde en tijdens de vragenronde zal weer wat worden uitgezoomd naar het jeugdwerk in zijn geheel.

Inge Geerardyn vermeldt tot slot nog dat De Ambrassade haar heeft gevraagd ook in de naam van die organisatie te spreken.

2.2. Jongeren getuigen

2.2.1. *Benjamin Van Bunderen Robberechts*

Benjamin Van Bunderen Robberechts is dertien jaar, woont in Dworp en is vertegenwoordiger van de eerste graad in de leerlingenraad van zijn school, het Maria-Boodschaplyceum in Brussel. Hij was altijd in de weer: in de leerlingenraad en in de schoolband; maar ook driemaal per week in de muziekacademie; elke week in een debatclub; en in de jongerenwerking van Technopolis. Het is echter 74 dagen geleden dat hij zijn vrienden nog heeft gezien.

Er mag met anderen worden gesport, maar vele jongeren komen niet meer buiten. Ze zijn bang van het virus, maar nog banger, zeker in Brussel, om een boete te krijgen waar hun ouders boos om zouden zijn en die ze misschien ook niet betalen.

De jongeman vertelt een anekdote over een recent bezoek aan een tuinwinkel. Hij was meegegaan om zijn moeder te helpen iets zwaars te dragen, maar kreeg een opmerking van een boze dame die vond dat hij oud genoeg was om thuis te blijven. Hij zat toen al twee maanden thuis en voelde zich eenzaam. Sinds dat voorval is hij bijna niet meer buiten geweest. Hij is dan ook heel dankbaar dat hij nu in het Vlaams Parlement zijn verhaal mag vertellen.

In het begin van de lockdown hadden jongeren veel virtueel contact met elkaar, maar dat is uitgedoofd. Nu wordt er minder gecommuniceerd. Benjamin Van Bunderen Robberechts maakt zich ongerust om sommige klasgenoten. Ze hebben nood aan elkaar. Ze hebben begrip voor de maatregelen, maar vragen ook pleintjes of groene ruimtes waar ze elkaar op een veilige manier kunnen ontmoeten.

Jongeren kennen de regels, maar elke school en zelfs elke leerkracht pakt de situatie anders aan. Minister Ben Weyts heeft alle scholen gevraagd de leerlingen van het tweede jaar te laten terugkomen, maar in de school van Benjamin zal dat vanwege een gebrek aan ruimte niet lukken.

Er wordt veel over plaatsgebrek gesproken. Zo hoort Benjamin vrienden klagen over het feit dat ze thuis moeilijk kunnen studeren omdat ze een kamer met broers of zussen moeten delen. Een oplossing ligt nochtans voor de hand. Alle

gemeenschapscentra, restaurants, cinemazalen en bibliotheken zijn gesloten. Het kan zo moeilijk niet zijn daar plaatsen te maken om te leren.

Sommigen juichen omdat er geen echte lessen en geen examens zijn, maar Benjamin Van Bunderen Robberechts maakt zich zorgen. Hij is een goede leerling, behalve voor Frans. Sinds 13 maart 2020 heeft hij geen woord Frans meer gehoord en enkel schriftelijke oefeningen gemaakt. Hij zal tot de eerste week van september 2020 moeten wachten om te weten of hij het niveau van het derde jaar wel aankan.

Het is bijna zomer. Normaal heeft de spreker dan altijd wel iets om naar uit te kijken. Hij is heel blij dat de kampen van de jeugdbewegingen nu wel mogen doorgaan, maar is zelf geen lid van een jeugdbeweging. De twee buitenlandse kampen waaraan hij zou deelnemen, zijn afgelast. De jongeman hoopt dan ook in België iets leuk te kunnen doen. Hij hoopt dat de zomertelers van zijn debatclub zullen kunnen plaatsvinden en dat hij samen met vrienden zal kunnen musiceren. Dat kan perfect in kleine groepjes en met respect voor de sociale afstandsregels. Muziek maakt hem blij, maar het is nog beter als dat samen met anderen kan.

Benjamin Van Bunderen Robberechts beseft dat het onzekere tijden zijn en dat niemand echt weet wat er zal gebeuren, maar vraagt in naam van vele jongeren duidelijkheid, vertrouwen en een beetje vrijheid. In ruil daarvoor zullen de jongeren beloven zich aan de regels te houden, zoals ze tot nu hebben gedaan. Jongeren moeten vertrouwen krijgen, want ook zij doen er alles aan om dit virus klein te krijgen.

2.2.2. *Diede Henderickx*

Diede Henderickx, laatstejaarsstudent ergotherapie met een hart voor vrijwilligerswerk, schetst een dag uit haar huidige leven.

Woensdagochtend wordt ze voor 7 uur wakker, vermoeid en krachteloos. De perfectionist, de doorzetter is verdwenen. Ze herkent zichzelf niet meer. Ze leeft niet meer en is op. Ze gaat dwars door haar grenzen heen na drie jaar ergotherapie.

Zodra Diede de ogen opent, ziet ze het werk, de deadlines en de eindeloze kopzorgen. Vol motivatie maar ook echt moedeloos stapt ze naar haar bureau. Ze beseft dat ook deze dag voorbij zal vliegen en dat er niet genoeg tijd is om alle deadlines te halen.

De hele dag zit de jongedame achter de computer te knokken tegen haar eigen grenzen, met alle fysieke problemen van dien, maar presteren is nu eenmaal wat van haar en alle studenten wordt verwacht. Ze beseft dat ze niet alleen is, en klampt zich daaraan vast.

Het is te begrijpen dat scholen alles willen doen om de studenten volwaardig te laten afstuderen, maar de druk om zich te bewijzen – enkel op papier – is loodzwaar. De vele noodkreten die Diede Henderickx als studentenvertegenwoordiger binnen haar eigen opleiding opvangt, zijn niet hoopgevend. De docenten kunnen evenmin iets anders dan machteloos toekijken.

Een normale dag betekent twaalf uur achter de computer, maar Diede zet door, ondanks de twijfels. Heeft studeren nog zin? Wil zij dit zelf nog wel? Wat is haar diploma waard met twee maanden minder praktijkervaring?

Diede verliest zichzelf, en niet alleen als gevolg van haar studies of omdat de grens tussen studeren en ontspannen zoek is. Ze verliest ook haar identiteit omdat ze al die maanden vanop de zijlijn moest toekijken hoe alles wat belangrijk is, haar werd

ontnomen. Ze begrijpt wel waarom of probeert het te begrijpen, maar het staat volgens haar niet in verhouding tot de schuldgevoelens waarmee ze vanuit haar vrije tijd kampt.

De jongedame geeft huiswerkbegeleiding aan kinderen in de bijzondere jeugdzorg. Die kinderen hebben wekenlang hun familie niet gezien. Ook Diede Henderickx heeft hen moeten teleurstellen omdat het wekelijkse uurtje begeleiding, dat voor die kinderen maar ook voor haarzelf zo belangrijk is, niet kon doorgaan. Dan had ze het nog niet over de zorgen die ze zich maakt over de schoolachterstand die deze kinderen wellicht oplopen. Alle engagementen en alle dingen waarvoor de spreker leeft en die haar maken tot wie ze is, vervagen.

De jeugdkampen mogen dan wel doorgaan en de media staan daar vol van, maar in de praktijk zijn ze nog geen zekerheid. Het lijkt nu wel of het organiseren van een jeugdkamp een fluitje van een cent is. De realiteit is even anders. Diede Henderickx is een trotse leidster bij Akabe Aalst, een scoutswerking voor mensen met een beperking. Maar wie ziet het zitten om op kamp te gaan met een kind met een multipele gedragsproblematiek dat hij maanden niet heeft gezien, of een kind dat nood heeft aan structuur maar opeens wordt ondergedompeld in de overdosis aan informatie waar zelfs een normaal mens niet uitgeraakt, laat staan dat al die richtlijnen ook kunnen worden gevolgd? Er bestaan wel organisaties die daarbij kunnen helpen, maar het vergt tijd om ze te contacteren.

Voorts is het nog maar de vraag of een kamp voor Diede zelf überhaupt nog mogelijk is. Met welk geld haalt ze al die maanden zonder studentenjob in? Ze wordt overspoeld door stress, maar even ontspannen zit er niet in, het gevoel van thuis-komen is zoek. Thuis, normaal de bron van rust, is nu pure stress. En dan heeft Diede Henderickx nog het geluk haar eigen plekje thuis te hebben. Hoe zit dat voor jongeren die zelfs dat niet hebben?

Ze zet door en werkt uren achter haar computer. Als haar pen neervalt, heeft ze niet de kracht om die op te rapen en dwarrelt de zoveelste traan van haar wang. Haar vrienden, die er altijd voor haar zijn, wil ze evenmin langer belasten met haar wanhoop. De jongedame houdt zich vast aan de idee van rust en neemt hoopvol een slaappil.

Diede Henderickx hoopt dat er uit de voorbije maanden lessen worden getrokken en dat er iets wordt gedaan met haar woorden. Ze zit nu in het Vlaams Parlement, maar morgen staat de volgende deadline voor de deur en vanavond zal ze nog tot heel laat moeten werken.

2.2.3. *Jad Zeitouni*

Jad Zeitouni is 27 jaar, studeert Rechten in Brussel en is afkomstig uit Ninove. Hij schetst een dag uit de blokperiode. Om 8 uur gaat de wekker, maar hij beslist voort te slapen. Hij heeft de voorbije nacht te lang gegamed. Het gevaar van gamen is dat je de tijd totaal uit het oog verliest, maar wanneer gamen nog de enige vrijetijdsbesteding is, is het moeilijk aan die vloek te ontsnappen.

Om 9 uur staat hij uiteindelijk op en installeert zich aan wat tegelijk een eetplek, studeerplek en werkplek is, amper een meter van zijn bed. Hij leeft al twee maanden op tien vierkante meter en heeft ADHD, waarvoor hij medicatie neemt.

Er ligt al twee dagen een stapeltje op zijn bureau, waaronder de brief met de melding dat hij diezelfde dag aanwezig moet zijn op een hoorzitting in Ninove voor een openstaande schuld van 3000 euro. Die brief was eerst bij zijn moeder in Ninove beland, maar haar Nederlands is onvoldoende om dat te begrijpen. Jad kan niet bij haar zijn omdat ze borstkanker heeft gehad en een risicopatiënt is. Hij heeft nu

spijt dat hij zijn beursgeld destijds heeft gebruikt om de ziekenhuisfactuur van zijn moeder en de schulden van zijn vader te betalen, in plaats van zijn beursvoorschot.

Om 10 uur drinkt Jad Zeitouni een fake Red Bull want hij moet echt wel studeren. Het is zijn laatste kans gezien zijn leeftijd van 27 jaar. Had hij vorige zomer maar gestudeerd toen hij een maand lang paniekaanvallen kreeg na de zelfdoding van een vriend.

Intussen is het 12 uur en krijgt Jad, zelf hoofdanimator speelplein, de vraag van een andere animator of het speelplein doorgaat. Hij herinnert zich ook een andere vraag die hij nog moet beantwoorden. Een ouder van een kind van het speelplein maakt zich zorgen omdat zijn kinderen die naar het Nederlandstalige onderwijs gaan, nu al maanden thuiszitten waar ze geen Nederlands spreken. Zal het speelplein in Beersel doorgaan en zo niet, wat dan met zijn kinderen? Volgens Jad Zeitouni maken die kinderen geen schijn van een kans in september, tenzij ze bovengemiddeld slim zijn en uitermate gedisciplineerd om zelf taken en taal op te volgen. Slim zijn ze, maar zelfdiscipline is niet evident in tijden van corona, zonder structuur en school.

Om 14 uur belt Jad Zeitouni met zijn basketvriend Abel. Abel lacht omdat Jad vroeg moet opstaan om te studeren maar staat zelfs nog vroeger op omdat de nacht het enige moment is waarop hij privacy heeft. Hij deelt immers een kamer met zijn twee broers. Het doet Jad beseffen hoeveel privileges hij in vergelijking daarmee heeft.

Intussen is het 16 uur en heeft Jad een gepland telefoongesprek met een vijftigjarige jongedame, net moeder en slachtoffer van partnergeweld. Hij is geen welzijnswerker maar probeert mensen wel informatie en perspectief te bieden. Hij wijst erop dat er al vóór de coronacrisis om de drie dagen een vrouw aan partnergeweld stierf. Veel vrouwen gaan te laat weg en dragen daar de littekens van. Tijdens corona, zonder fysieke verhuizing en met heel weinig financiële stabiliteit, is het nog veel complexer.

Jad moet ook nog een vriendin bellen die uit een instelling wordt ontslagen. De vraag is maar of dat nu wel doorgaat, waar ze naartoe gaat enzovoort. Hij heeft verschillende namen in zijn gsm die hij af en toe moet checken, want wat als hij niet belt?

Jad Zeitouni probeert verder te studeren maar tegen 23 uur geeft hij het op en begint hij te gamen, League of Legends. Even heeft hij opnieuw grip. Online is het eenvoudig: als je een spel verliest, ga je gewoon naar het volgende spel. Je begint telkens opnieuw met een schone lei.

Het is 2 of 3 uur 's nachts wanneer hij gaat slapen maar hij blijft piekeren, over mails die hij nog moet beantwoorden, over zijn kamer die een stort is, over het hemdje dat hij voor vandaag moest wassen, over die 3000 euro. Hij hoopt dat over een aantal maanden alles voorbij is. Dan zal alles beter zijn en gaat zijn leven gewoon verder de afgrond in, maar heeft hij op zijn minst zijn vrienden opnieuw dichterbij.

Er zijn veel jongeren die voor corona al een moeilijk leven hadden. Wanneer zij gedurende maanden worden afgesloten van het enige dat hun leven staande hield, is er geen weg terug naar voordien. De trieste ironie van de coronacrisis die alles vertraagt, is dat ze de problemen van al die individuen heeft versneld, een versnelling die men nu niet kan tegenhouden.

Om 4 uur 's nachts beseft Jad Zeitouni dat hij nog vier uur kan slapen voor hij opnieuw moet opstaan en studeren.

2.2.4. *Videogetuigenissen*

De commissie krijgt de volgende videoboodschap te zien: <https://www.facebook.com/vlaamsejeugdraad/videos/3094362670606624>.

2.3. *Uit De Marge*

2.3.1. *Inleiding*

Ikrame Kastit is cocoördinator van *Uit De Marge* en door de Vlaamse Jeugdraad afgevaardigd om het recente onderzoek van *Uit De Marge* toe te lichten, waarop de aanwezige jongeren vervolgens per thema kort zullen inspelen.

Uit De Marge is een steunpunt rond kinderen en jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties. Zijn leden zijn organisaties die actief zijn in Vlaanderen en Brussel. Die organiseren op eerstelijnsniveau – vooral in het landelijke jeugdwerk – jeugdobbouwwerk en werken beleidswerk uit op lokaal en Vlaams niveau. Dat doen ze participatief met kinderen en jongeren, zodat die hun positie kunnen versterken en de beleidsmakers weten waar ze wakker van liggen. *Uit De Marge* ontwikkelt ook een vormingsaanbod voor jeugdwelzijnswerkers en gemeenten.

De jeugdwelzijnswerkers hebben de afgelopen maanden enorm gewerkt. Ze hebben onderzocht waar jongeren en kinderen van wakker van liggen en wat daaraan gedaan kan worden. *Ikrame Kastit* dankt al die welzijnswerkers, net als de kinderen en jongeren die ervoor hebben gezorgd dat die signalen bij *Uit De Marge* terechtkwamen, en zeker de vier jongeren die hier vandaag hun verhaal komen doen.

Roberta Pepnikaj komt uit Gent, is negentien jaar en gaat naar het jeugdhuis vzw Jong. Ze zit in het vierde jaar Handel.

Yassin Hens is veertien en komt uit Antwerpen. Hij gaat naar *Betonne Jeugd* in Antwerpen en zit in het derde jaar Publiciteit van het beroepsonderwijs.

Rayden Geluykens woont in Hoevenen, is zeventien jaar en volgt deeltijds onderwijs in Kapellen.

Fatima El Hasnaoui is zeventien jaar en zit in het vijfde jaar Verzorging in het Sint-Guido-Instituut in Anderlecht. Ze komt uit Brussel en verblijft in Centrum West in Molenbeek.

Ikrame Kastit licht het onderzoek toe. Eerst hielden de jeugdwelzijnswerkers diepte-interviews in Brussel en Vlaanderen. Daaruit werd dan een selectie gemaakt van de vragen die het meest naar boven kwamen. Daarmee ging men opnieuw naar die kinderen en jongeren om dan te bekijken wat het meest speelt. In het onderzoek zitten veel getuigenissen en cases van jeugdwelzijnswerkers en jongeren.

Het onderzoek is in 35 gemeenten uitgevoerd. Er kwamen signalen van 2412 kinderen en jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties. Het onderzoek liep bij kinderen van zes jaar tot achttien jaar en ouder en is beschikbaar op de website van *Uit De Marge*.

Wat onderwijs betreft, geeft 81 procent van de kinderen en jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties aan problemen te hebben met preteaching. 65 procent heeft thuis geen laptop of computer, 61 procent heeft geen rustige studeerruimte, 61 procent heeft niemand thuis om te helpen met huiswerk en preteaching, en 56,5 procent geeft aan dat er thuis andere prioriteiten zijn.

Alles wat met onderwijs te maken heeft, heeft een grote impact gehad op kinderen en jongeren die niet meekunnen: gezinnen die onder druk worden gezet doordat ouders zich schuldig voelen wanneer ze hun kinderen niet kunnen verder helpen, broers en zussen die ruzie maken om de smartphone en laptop, maar ook de idee niet te weten hoe volgend jaar eruit zal zien, of er examens zullen zijn, of men wel in staat is om te slagen.

2.3.2. *Getuigenissen*

Fatima Al Hasnaoui heeft geen eigen computer. Als ze er één nodig heeft, gaat ze naar de bibliotheek of gebruikt ze de computer van haar broer of een vriendin. Tijdens corona kan ze gelukkig een leencomputer gebruiken in het jeugdhuis.

Vier uur per dag voor school werken vindt Fatima niet genoeg. Zij werkt de hele dag voor school. Al die vakken in één week tijd afmaken is voor haar te veel om te volgen. Ze krijgt veel taken, werkt veel voor school en heeft weinig tijd voor ontspanning en gezin.

Rayden Geluykens volgt in het deeltijds onderwijs een vooral praktijkgerichte opleiding, die hij nu niet kan vervolgen omdat hij thuis zit. Hij zal die twee maanden later dan ook moeten inhalen. Slechts twee leerlingen uit zijn richting kunnen naar school gaan.

Yassin Hens ervaart veel stress tijdens deze tijden van preteaching en dergelijke. Omdat hij bij zijn pleeggezin verblijft, had hij aanvankelijk enkel een goedkope, heel trage laptop ter beschikking, waarop hij zijn schoolwerk niet goed kon maken. Na drie weken kreeg hij een betere laptop en lukte het wel.

De deadlines en dagelijkse taken bezorgen hem heel veel stress. Hij krijgt ook elke dag live les maar vindt dat het allemaal nogal onduidelijk verloopt. In het begin had hij problemen met het gebruik van toepassingen en waren leerkrachten 'ambetant' als hij taken niet inleverde. De leerkrachten volgen de leerlingen wel op de voet, maar toch is het contact met de leerkrachten verminderd en kan hij bijvoorbeeld zijn vragen niet rechtstreeks stellen, zodat dat per e-mail moet gebeuren. Als hij dan drie uur moet wachten op een antwoord, kan hij niet voortwerken aan zijn taak. Zo iets veroorzaakt veel stress.

Het volgende thema dat *Ikrame Kastit* aanbrengt, is huisvesting en leefruimte. Ze start met een kort filmpje. Huisvesting en leefruimte lijkt voor heel veel mensen iets normaals, maar voor de kinderen en jongeren die zij begeleidt, is dat niet altijd vanzelfsprekend. Dat is geen nieuw probleem, maar wordt wel versterkt tijdens deze coronatijden, als velen samen thuis in kleine ruimtes moeten blijven. 76,5 procent geeft aan dat er thuis weinig eigen ruimte is. 61 procent bezit geen tuin. De helft durft niet buiten te komen. De twee belangrijkste redenen daarvoor zijn angst om ziek te worden en angst voor een boete die het gezin niet kan betalen.

Om de situatie te schetsen, geeft *Ikrame Kastit* een korte getuigenis mee. Onlangs had ze een jongere aan de lijn, die zei: "Ik ben kwaad op de televisie, want op tv laten ze toch niet zien wat de echte situatie is van mensen. De huizen die ze laten zien, de tuinen, de keukens, de livings: zo wonen de meeste mensen toch niet?" De jongere vond dat er een heel onrealistisch beeld geschetst werd, dat in tegenstelling stond tot de situaties die hij kende en dat maakte hem kwaad. Krappe woonruimte waar met velen samengeleefd moet worden, heeft een grote impact. Niet naar buiten durven gaan om te spelen of vrienden te ontmoeten, heeft ook een mentale impact, die het beleid goed voor ogen zou moeten hebben.

Rayden Geluykens prijst zichzelf gelukkig met een eigen kamer en een tuin. Hij zou het niet zien zitten om een kamer te delen met zijn jongere broer, die

onlinelessen moet volgen terwijl hij aan taken zou moeten werken. Anderen hebben minder geluk.

Fatima El Hasnaoui heeft geen tuin. Ze woont in een appartement en deelt haar kamer met haar jongere zus. Ze heeft te weinig plaats om aan lichamelijke opvoeding te doen. Theorie lukt wel via de computer, maar de praktijk is moeilijk wegens het gebrek aan ruimte.

Yassin Hens leeft in een pleeggezin in een tweeslaapkamerappartement zonder tuin, met enkel een klein terras. Ze leven daar met vijf, soms zes personen. Dat bezorgt hem heel veel stress, want hij slaapt samen met zijn jongere pleegbroer, die heel veel energie heeft en onlinelessen volgt. Doordat ze constant samen op de kamer zitten, is er meer ruzie en irritatie en loopt de situatie soms uit de hand. Yassin heeft geen eigen ruimte om na te denken, rust te nemen of zijn huiswerk te maken, wat hem heel veel stress bezorgt.

Ikrane Kastit gaat over naar het volgende thema, politie. In de enquête gaf 58,8 procent aan angst te hebben om een boete te krijgen van de politie. 30,6 procent geeft aan bang te zijn van de politie om op zijn gedrag in de open ruimte aangesproken te worden en voelt zich op straat geïsoleerd door de politie.

Rayden Geluykens heeft niet zoveel ervaring met de politie. Wel ging hij eens naar de winkel toen vlak daarvoor blijktbaar op het nieuws verteld was dat het verplicht was om een winkelkar te nemen. Bij het buitengaan werd hij aan de kant genomen omdat hij geen kar genomen had, terwijl hij daar helemaal niets van wist. Hij heeft geen boete gekregen maar wel een berisping.

Roberta Pepnikaj heeft wel een brief gekregen waarin stond dat ze een boete zou krijgen omdat ze samen met haar zus buiten was. De begeleider van haar jeugdhuis heeft geholpen met het antwoord, en nu wachten ze op een reactie. Mocht ze een boete krijgen, dan zou het moeilijk zijn om die te betalen omdat er thuis financiële problemen zijn. Ze heeft dus wel schrik om een boete te krijgen maar is niet echt bang van de politie.

Het volgende thema dat *Ikrane Kastit* aanhaalt, is familie. Heel wat kinderen en jongeren hadden veel te vertellen over hun familie, waarmee ze tijdens de lockdown zoveel samen moesten zitten. 48,8 procent merkt op dat hun ouders het financieel moeilijk hebben. 55,3 procent getuigt dat hun ouders het ook mentaal moeilijk hebben. Meer dan 42 procent geeft aan dat hun ouders moeite hebben om hun emoties onder controle te houden. 61 procent geeft aan meer ruzie te maken met broers en zussen.

Tijdens de coronacrisis is de band van *Roberta Pepnikaj* met haar zus verbeterd. Ze spelen en praten veel meer samen. Met haar vader heeft ze niet zoveel contact omdat hij in de gevangenis zit. Een keer per week telefoneren ze hem voor twintig minuten. Sinds deze week mag hij wel weer bezoek ontvangen, maar dat moet steeds dezelfde persoon zijn. Dat is dan haar moeder. Financieel is het moeilijk omdat Roberta de enige is die werkt, aangezien haar moeder dat niet kan. Ze ontvangen wel steun van organisaties.

De band van *Rayden Geluykens* met zijn ouders is aanzienlijk verbeterd. Voorheen waren er veel ruzies en discussies over de stomste dingen. Omdat Rayden zich tijdens de coronatijden meer kon focussen op die dingen, is de band verbeterd. Zijn broer heeft wel veel last van de situatie en is sneller kwaad, waardoor ze meer ruzie maken.

Yassin Hens is opgevoed bij zijn oma en heeft er zelf voor gekozen om bij zijn pleeggezin te gaan wonen omdat zijn oma gevoelig is voor bronchitis. De band

tussen hem en zijn pleegouders is wel verbeterd, maar met zijn pleegbroers en -zus is er veel meer ruzie omdat er te weinig plaats is en ze elkaar meer irriteren. Yassin mist zijn oma heel erg. Ze bellen elkaar wel om de twee dagen.

Ikrame Kastit gaat over naar het volgende thema: welzijn en gezondheid. 94 procent geeft aan zijn vrienden en vriendinnen te missen. 72,9 procent geeft aan school te missen en zegt expliciet structuur te missen, naast de klasgenoten. 67,1 procent mist zijn jeugd welzijnswerking. 55 procent geeft aan zich niet goed in zijn vel te voelen.

Rayden Geluykens geeft aan dat zijn thuisritme verstoord is. Meestal staat hij op om half acht en doet hij wat hij moet doen, waarna hij gaat gamen. Als hij het niet vergeet, gaat hij middageten, maar vaak gamet hij door tot het avondeten. Daarna gamet hij opnieuw en dan gaat hij slapen rond tien, elf uur. Dat is het enige waaruit zijn dag bestaat.

Het slaapritme van *Fatima El Hasnaoui* is erg veranderd. Ze ervaart veel stress omdat ze de deadlines voor haar schooltaken in het oog moet houden. Ze heeft weinig vrije tijd en geen ontspanning. Al haar tijd gaat naar de school. Zeker tijdens de ramadan was het heel erg. Toen is haar dagritme erg veranderd. Fatima probeert op haar slaapritme te letten maar vindt dat moeilijk door alle taken die ze opgelegd krijgt.

De mentale gezondheid van *Yassin Hens* was voor corona al niet te best en is er niet op verbeterd. Hij is te weten gekomen dat hij aan een depressie lijdt. Hij heeft ook ADHD, dyslexie en dyscalculie. Hij heeft stress en kan moeilijk slapen. Zijn dagelijkse structuur is helemaal verdwenen. Hij heeft het gevoel in een 'loop' te leven van eten, slapen en huiswerk maken, wat hem onder druk zet. Yassin heeft iets anders nodig in zijn leven. Hij vindt het heel spijtig dat de jeugdwerkingen gesloten zijn. Hij snapt het wel, maar heeft ze nodig voor zijn wekelijkse 'relief'.

Ikrame Kastit kondigt het laatste thema aan: jeugd welzijnswerk. Bijna 70 procent geeft aan de jeugd welzijnswerking te missen. Heel wat jeugd welzijns werkers hebben heel veel moeite gedaan om kinderen en jongeren toch nog te bereiken, via deur-aan-deur gesprekken op de stoep, via de telefoon en online. Toch geeft 41 procent van de jeugd welzijns werkers aan maar maximum half zoveel jongeren te hebben bereikt als voorheen. De resultaten zijn waarschijnlijk dus maar het topje van de ijsberg. De werkers gaan een heel drukke zomer tegemoet. Ze zijn blij met de nodige extra investeringen in het jeugd welzijns werk. De komende jaren zal waarschijnlijk nog harder ingezet moeten worden om geen enkel kind of jongere kwijt te raken.

Roberta Pepnikaj bezocht twee jeugdhuizen, die voor haar een plek waren om tot rust te komen, zich te ontspannen en haar vrienden te zien. Thuis was het met de vijf kinderen in huis altijd erg druk. De jeugdhuizen mist ze heel erg. Tijdens de coronacrisis heeft ze wel veel contact gehad met haar begeleiders, die haar hielpen met papierwerk, huiswerk en dergelijke, waarvoor ze heel dankbaar is.

Rayden Geluykens volgt deeltijds onderwijs, wat in normale omstandigheden inhoudt dat hij twee dagen naar school gaat en drie dagen iets anders doet. Eerst volgde hij een persoonlijk ontwikkelingstraject waarin hij geholpen werd met dingen die misliepen bij hem. Zo had hij weinig zelfvertrouwen, kon hij met niemand praten en was hij erg asociaal. Dat project is afgerond. Daarna zat hij in een aanloopfase, wat inhield: zijn werk voltooien. Dat is nu afgelast. Daarvan is hij erg geschrokken omdat ze toch maar met drie waren. Gelukkig kon Rayden af en toe nog naar zijn werkplek, De Boerderij in Brasschaat, waar hij wel deftige gesprekken kon voeren, wat nog steeds helpt.

Yassin Hens zit sinds zijn vijfde bij Betonne Jeugd. Daar kon hij zichzelf zijn, zijn zegje doen, rust opzoeken. Dat is nu weggefallen, wat hem stresseert en ontmoedigt. Hij is wel heel blij dat de kampen mogen doorgaan. Op Facebook werd de Coronagroep Betonne Jeugd aangemaakt. Die probeert contact te houden met de jongeren. Dat vindt Yassin heel leuk, maar het liefst zou hij iedereen nog eens heel goed vastpakken. Betonne Jeugd verdeelt wekelijks pakketjes met ingrediënten voor soep, pannenkoeken enzovoort. De resultaten worden in de groep gepost. Zo houdt de jongeman contact met zijn begeleiders en met anderen. Hij wil dat de jeugdwerking voor elke jongere opnieuw opengaat, wat jammer genoeg nog onmogelijk blijkt.

Fatima El Hasnaoui ging vorig jaar voor het eerst naar jeugdhuis Centrum West in Molenbeek. Dat was een geweldig jaar, met heel leuke activiteiten, waarbij ze vele mensen leerde kennen, die goede vrienden geworden zijn. Sinds de coronacrisis verloopt het wat moeilijker. De jongedame mist heel erg de sociale contacten, de activiteiten en projecten. Gelukkig zijn ze voor de coronaperiode nog naar Londen kunnen gaan.

Volgens *Ikrame Kastit* tonen deze getuigenissen en het onderzoek aan dat kinderen en jongeren het moeilijk hebben met de coronamaatregelen. Kinderen en jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties worden extra hard benadeeld. De moeilijkheden die ze al eerder ondervonden, worden nog vergroot. Er zijn structurele oplossingen nodig voor structurele problemen op het vlak van onderwijs, huisvesting, politie, welzijn, gezondheid en jeugdwerkzorg. Daarom hoopt Ikrame Kastit dat het Vlaams Parlement en de andere Belgische parlementen dit als een topprioriteit naar voren schuiven en ervoor zorgen dat niet alleen vandaag maar ook morgen de positie van maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren in heel het land erop vooruitgaat. Ze hoopt ook dat die specifieke focus meegenomen zal worden bij de hele exitstrategie.

Ze wil iedereen bedanken, zeker de aanwezige jongeren. Ze wilde dat ze hen allemaal een dikke knuffel kon geven, wat spijtig genoeg niet kan. Ze heeft haar dochters een andere manier van knuffelen aangeleerd en doet die voor aan de vergadering.

2.4. De Jeugdbeweging

Ines De Geest is medewerker Jeugdbeleid bij Chirojeugd Vlaanderen. Ze schetst welke impact de coronacrisis heeft op jeugdbewegingen. Chirojeugd Vlaanderen heeft 113.000 leden, verspreid over 891 groepen. Samen met acht andere jeugdbewegingen bereikt Chirojeugd Vlaanderen ongeveer 280.000 Vlaamse kinderen en jongeren. Het jeugdwerk brengt kinderen en jongeren samen in vrije tijd en wil hen, onder andere via spel, ervaringen laten opdoen, leren samenleven en een kijk bieden op zichzelf en op de wereld.

De coronamaatregelen die midden maart 2020 in werking zijn getreden, hebben een grote impact op het leven van kinderen en jongeren. Met leeftijdsgenoten spelen en ervaringen in jeugdbewegingen opdoen is momenteel niet mogelijk. Ondanks de coronamaatregelen blijven jongeren, jeugdwerkers en vrijwilligers echter niet bij de pakken zitten. Ines De Geest vindt het fijn om te zien dat de lokale afdelingen tal van online initiatieven op touw gezet hebben om de leden betrokken te houden, maar digitaal spelen in de eigen huiskamer vervangt fysiek spelen met vriendjes in de jeugdbeweging niet. De spreker is dan ook oprecht blij en dankbaar dat de kampen deze zomer kunnen doorgaan. Bij de leiding is er enorm veel enthousiasme om erin te vliegen. De creativiteit in het jeugdwerk bloeit als nooit tevoren.

Voor de leiding zal het een uitdaging vormen om speels aan de slag te blijven gaan met de leden, en toch de nodige afstand te bewaren. Zorgeloos samenspelen, genieten, hecht samenzijn en kippenvelmomenten ervaart Ines De Geest als eigen aan een kamp. Dat staat nu onder druk. Afstand houden, handen wassen, goed nadenken over welk materiaal gebruikt mag worden, waar al dan niet gespeeld mag worden, wie wel en wie niet in de eigen bubbel zit: deze zomer zal niet zijn als de andere. Des te groter is het besef van het belang van jeugdwerk en de verbondenheid die daarmee gepaard gaat.

De praktische maatregelen die jeugdbewegingen moeten nemen om de kampen op een veilige manier te organiseren, vragen extra denkwerk en voorbereiding, waarvoor de leiding op dit moment niet mag samenkomen, net op het moment dat de leiders elkaars vriendschap en steun het meest kunnen gebruiken. Tien dagen op kamp gaan met een grote groep kinderen vergt heel wat verantwoordelijkheid. De coronacrisis en de bijkomende maatregelen zorgen voor een extra stressfactor. De leiding krijgt heel wat vragen en bezorgdheden te horen van ouders en leden over hoe het kamp veilig kan plaatsvinden. Voor vele groepen die begin juli op kamp vertrekken, wordt het een grote uitdaging om die voorbereidingen op tijd rond te krijgen. Bovendien zitten veel leiders momenteel in de examenperiode. Er heersen ook onzekerheid en schrik om iets verkeerd te doen of om ouders en de buitenwereld teleur te stellen.

Jeugdwerk is sterk in kansen geven aan jonge vrijwilligers. Ines De Geest vertrouwt in hun kunnen. De extra maatregelen stellen die verantwoordelijkheid wel op de proef. Daarom is het noodzakelijk dat ook de samenleving het vertrouwen geeft aan de vrijwilligers om die kampen voor 280.000 kinderen en jongeren waar te maken. De groepen worden zo goed mogelijk geïnformeerd en ondersteund. Zo vonden er de afgelopen drie dagen online infosessies plaats voor Chirogroepen. Er werden tools en informatie uitgewerkt op maat van de leiding. Ines De Geest en haar medewerkers staan ter beschikking voor al hun vragen.

Ze horen echter van verschillende Chirogroepen dat gemeenten de maatregelen op verschillende manieren interpreteren. Zo gaan sommige gemeenten ervan uit dat de jeugdbewegingen slechts met vijftig personen op kamp mogen komen, hoewel in feite op één enkel kamp meerdere bubbels van vijftig personen toegestaan zijn. Daardoor dreigen verschillende groepen in de problemen te komen met de organisatie van hun kamp. Ines De Geest meent dus dat er zeker nog werk is om gemeenten en jeugdverblijven, zowel in Vlaanderen als in Wallonië, hierover beter te informeren.

Bij het begin van de coronamaatregelen werd de organisatie van eetfestijnen, fuiven en andere winstgevende evenementen verboden. Een gevolg is dat meerdere groepen financiële tekorten lijden. De opbrengsten van die activiteiten worden in vele gevallen immers gebruikt om een deel van het kamp te financieren. Verder gaan de maatregelen gepaard met extra kosten, zoals de aankoop van extra materiaal om de bubbels echt gescheiden te laten spelen, extra tenten en hygiëne-materiaal. Daardoor dreigt de kostprijs van een kamp te stijgen, terwijl de jeugdbeweging het kamp voor iedereen laagdrempelig wil houden.

Ines De Geest wijst vervolgens op de extra impact van corona op jeugdbewegingen met een inclusieve werking. Verschillende kinderen en jongeren met een beperking behoren tot een risicogroep, waardoor het voor sommigen onder hen moeilijk is om mee te gaan op kamp. Verder blijft het een uitdaging om de meest kwetsbare gezinnen actief betrokken te houden, terwijl die momenteel vanop afstand nog moeilijker te bereiken zijn. Zo hebben enkele startende Chirogroepen in een stedelijke context het contact met ouders en leden verloren bij gebrek aan een wekelijkse werking. Ze zijn bezorgd of ze die leden wel zullen kunnen bereiken om mee te gaan op kamp.

Ondanks de uitdagingen behoudt Ines De Geest het vertrouwen in de leiding en in iedereen die zich engageert in het jeugdwerk. Ze ziet heel veel enthousiasme om met die uitdagingen aan de slag te gaan. De jeugdwerkorganisaties staan meer dan ooit klaar om de vrijwilligers te ondersteunen opdat die kinderen en jongeren een onvergetelijke jeugdwerkzomer kunnen bezorgen.

2.5. Aanbevelingen

Benjamin Van Bunderen Robberechts beveelt aan om zowel op korte als op lange termijn na te denken over meer ruimte voor jongeren. Dat zou gemakkelijk kunnen door straten rond bestaande speelruimten verkeersvrij te maken of om te vormen tot speelstraten. In grotere steden gebeurt dat al, maar in dorpen of kleinere steden is dat minder het geval. Specifiek voor de zomer van 2020 zou het goed zijn om de speelplaatsen van scholen open te stellen voor kinderen. Niet alleen zou dat meer speelruimte bieden, het zou ook toelaten om de regels rond social distancing te respecteren bij een eventuele tweede golf.

Ines De Geest beaamt dat er nood is aan ruimte, maar ook aan jeugdwerk. Dat is des te meer zo omdat erg veel kinderen tijdens de zomer van 2020 niet op vakantie zullen gaan en dus dichtbij huis een alternatief zullen zoeken. Dat jeugdwerk zal ook moeten inzetten op kinderen en jongeren die door de coronacrisis van de radar verdwenen zijn.

Jad Zeitouni hoopt vooral dat het beleid sterk zal inzetten op psychisch welbevinden en schuift daarvoor vier prioriteiten naar voren. Ten eerste moet sociaal contact centraal staan wanneer de maatregelen versoepelen, maar ook wanneer er bij een eventuele tweede golf nieuwe maatregelen getroffen worden.

De Vlaamse Jeugdraad raadt ten tweede aan om in de geestelijke gezondheidszorg meer op preventie in te zetten, met de eerstelijnsgezondheidszorg als belangrijke schakel daarin. *Jad Zeitouni* juicht in dat opzicht toe dat het beleid tijdens de coronacrisis sterk heeft ingezet op Awel, 1712 en 1813, maar ook op jongerenplatformen zoals WAT WAT.

Een derde prioriteit is een sterke focus op maatschappelijk kwetsbare kinderen, jongeren en gezinnen. Detectie is daarbij een eerste stap. Een tweede stap is dan om de materiële en emotionele noden van die kwetsbare kinderen, jongeren en gezinnen in kaart te brengen, zodat ze bij een eventuele tweede golf sterker staan.

Ten slotte raadt de Vlaamse Jeugdraad aan om jongeren actief te informeren. Er komt heel wat informatie op jongeren af. Het is van vitaal belang dat daar voor hen de relevante informatie uitgelicht wordt.

Diede Henderickx vraagt zich vooral af waarom jongeren zo hard beknot worden in hun vrijheid, terwijl ze op medisch vlak het minste te vrezen hebben van het coronavirus. Het recht op spelen en leren is hard onderdrukt, terwijl spelen en leren cruciaal zijn voor de ontwikkeling van kinderen en jongeren. Scholen moeten dan ook zo snel mogelijk terug helemaal open. De focus zou daarbij vooral moeten komen op kinderen die nood hebben aan schoolonderwijs met begeleiding van een leerkracht. Op de langere termijn zou het ook niet slecht zijn om na te denken over het wegwerken van ongelijke onderwijskansen. De Vlaamse Jeugdraad bracht daarover in 2019 al een advies uit. Dat is door de omstandigheden des te relevanter.

Inge Geerardyn komt nog terug op het jeugdwerk. Voor de zomer is er ondertussen meer duidelijkheid, maar voor de periode daarna nog niet. Organisaties binnen de cultuur-educatieve sfeer, die vooral in een schoolse context werken, zullen zelfs na opeenvolgende versoepelingen met bepaalde gezondheidsmaatregelen rekening

moeten houden. Voor hen is het niet duidelijk hoe en in welke omstandigheden ze aan de slag zullen gaan.

Het verlies dat veel van die organisaties geleden hebben of nog zullen lijden, veroorzaakt financiële moeilijkheden. Die organisaties kijken daarom hoopvol naar het steunfonds van 200 miljoen euro, maar rekenen ook op flankerende maatregelen, zoals het stelsel van tijdelijke werkloosheid.

Ten slotte zal in 2021 de Vlaamse overheid nieuwe jeugdwerkorganisaties erkennen en dus subsidies toekennen. Als de pot beschikbare middelen echter niet overeenkomstig aangroeit, zal iedereen het gewoon met een kleiner stukje van de taart moeten stellen en dus opnieuw moeten besparen. Jeugdwerk kan heel veel aan, maar daar moeten ook wel middelen tegenover staan.

Commissievoorzitter *Elisabeth Meuleman* bedankt namens de commissie alle sprekers voor hun bijzonder moedige getuigenissen.

II. Bespreking

1. Reactie van de minister van Jeugd

Uit de vele getuigenissen leidt *Benjamin Dalle*, Vlaams minister van Media, Jeugd en Brussel, af dat de coronacrisis een zeer moeilijke periode is geweest voor de Vlaamse jeugd. Kinderen en jongeren werden door de maatregelen dubbel geraakt, en des te meer als hun thuissituatie om welke reden ook niet ideaal is. Desondanks heeft de minister een enorme creativiteit gezien, zowel bij jongeren als bij jongerenorganisaties. Dat stemt hem hoopvol. De toekomst van Vlaanderen en Brussel is in goede handen.

De minister stipt een vijftal conclusies aan. Een eerste punt is communicatie. Eens te meer is gebleken dat goede communicatie naar kinderen en jongeren van levensbelang is. Minister Dalle benadrukt dat de Vlaamse overheid tijdens de coronacrisis heel veel moeite gedaan heeft om te communiceren. Zo is gefocust op een versterking van WAT WAT en Awel en op een nieuwsaanbod op maat van kinderen en jongeren, respectievelijk via Ketnet en via radiozender MNM en het instagramkanaal NWS NWS NWS. Ook de Nationale Veiligheidsraad en de GEES, die zich in hun communicatie initieel vooral op volwassenen richtten, proberen steeds meer op maat van jongeren te communiceren. De kritiek rond communicatie is dus alleszins niet in dovemansoren gevallen.

Een tweede punt betreft het wegvallen van scholen als centraal gegeven in de leefwereld van kinderen en jongeren. Minister Dalle is dan ook blij dat scholen, althans in het basisonderwijs, terug volledig zullen kunnen openen op 2 juni.

Ten derde zijn kwetsbare kinderen en jongeren een terecht aandachtspunt. De kracht van het jeugdwelzijnswerk is in dat licht zeer belangrijk. De Vlaamse Regering heeft daarop dan ook vanaf het begin ingezet. Dat blijkt onder andere uit de historische beslissing om jeugdwelzijnswerkers te erkennen als essentieel voor de belangen van de natie. Jeugdwelzijnswerk heeft ook de toestemming gekregen om weer in groepen tot acht personen samen te komen, waardoor de activiteiten deels kunnen hernemen. Binnen Generatie Veerkracht, het actieplan van de Vlaamse Regering, is bovendien 4,5 miljoen euro vrijgemaakt voor kwetsbare kinderen en jongeren.

Een vierde punt, dat eveneens in veel getuigenissen aan bod kwam, is het gebrek aan ruimte voor jongeren. Heel veel jongeren zagen wekenlang bijna uitsluitend de vier muren van hun kamer of zaten opgesloten in kleine appartementen.

Gelukkig is er bij de versoepeling heel veel aandacht voor jongeren: skateparken en sportterreinen of basketbalpleinen mogen al even weer open, speelpleinen sinds 27 mei. Op het vlak van ruimte neemt minister Dalle zeker de suggestie mee om de speelplaatsen van scholen in de zomer open te stellen en om speelstraten in te richten.

Een vijfde en laatste punt is het perspectief. De minister is zeer blij dat er althans voor de zomer duidelijkheid is wat jeugdkampen en -vakanties betreft, aangezien lange tijd niet zeker was wat er mogelijk zou zijn. Voor andere zaken – cultuur, horeca enzovoort – worden er in de week van 2 juni belangrijke beslissingen genomen.

Voor de periode na de zomer is er nood aan een structurele aanpak. In dat verband is het hoopgevend dat de Vlaamse Regering niet enkel werkt aan een economische relance, maar ook aan een maatschappelijke relance om zo het maatschappelijk weefsel te versterken. Een van de experts in het maatschappelijk relancecomité is Alexandra Smarandescu. Zij zal het standpunt van jongeren en het perspectief dat jongeren vragen, centraal stellen. De minister wil ook benadrukken dat de Vlaamse Regering zich bij haar beleid en voor de exitstrategie sterk laat leiden door de prioriteiten van het JKP, waaronder jeugdwerk, mediawijsheid en mentaal welbevinden.

2. Vragen en opmerkingen uit de commissie

2.1. Hannes Anaf

Hannes Anaf dankt alle sprekers voor hun moedige getuigenissen. Die waren vast niet evident, maar wel nodig. Beleidsmakers moeten niet enkel van experts, maar van kinderen en jongeren zelf horen hoe zij de coronacrisis en de maatregelen ervaren hebben. Daarnaast is het steeds bijzonder nuttig om aanbevelingen te horen die jongeren zelf formuleren. Het commissielid hoopt dat die aanbevelingen ook effectief tot beleid kunnen leiden. Het zou dan ook goed zijn om na verloop van tijd nogmaals een hoorzitting te organiseren met jongeren en na te gaan wat er ondertussen met de aanbevelingen is gebeurd, en waarom deze of gene aanbeveling het al dan niet gehaald heeft.

2.2. Freya Perdaens

Freya Perdaens is erg onder de indruk van de moedige getuigenissen van de jongeren. Ze feliciteert en dankt hen hiervoor. Ze hoopt dat het parlement met hun inbreng aan de slag gaat.

De coronacrisis en alles wat daarbij kwam kijken hebben inderdaad een enorme impact gehad. De voorbije periode was erg heftig. De spreker hoopt dat de beleidsmakers en de experts anticiperen op een eventuele tweede golf en er alles aan doen om te vermijden dat de jongeren weer een hele tijd thuis opgesloten zitten.

De spreker heeft eerst een aantal vragen voor de jongeren. De Vlaamse Jeugdraad, De Ambassade en het Kinderrechtencommissariaat hebben heel snel geschakeld in het bezorgen van adviezen en het signaleren van problemen. Ze verdienen daarvoor een pluim. Maar op welke manier kan het beleid in de toekomst de signalen van de jongeren nog sneller oppikken? Hebben de beleidsmakers iets over het hoofd gezien?

Er zijn twee bevragingen gebeurd. Hebben de jongeren de kans gehad om daaraan deel te nemen? Zo ja, was dat een fijne ervaring? Of verliep dat minder goed?

Mocht dat mogelijk zijn: wat zouden de jongeren anders aanpakken bij een volgende pandemie, behalve vermijden dat ze thuis moeten blijven?

De spreker wijst op het belang van de communicatie naar de jongeren. Tijdens de voorbije crisis gebeurde de communicatie niet altijd op maat van de jongeren en ook niet altijd via de kanalen die zij gebruiken. Op welke manier kunnen de jongeren makkelijker worden bereikt?

Vervolgens heeft de spreker enkele vragen aan de experts. De communicatie rond de jeugdkampen en speelpleintjes zorgde voor verwarring en bijgevolg voor verschillende toepassingen op lokaal niveau. Ervaren ook de experts dat probleem? Hoe kan het worden vermeden bij een mogelijke tweede golf?

Heeft de kinderrechtencommissaris lacunes in de wetgeving aan de oppervlakte zien komen naar aanleiding van de coronacrisis?

De kinderrechtencommissaris zet in haar advies onder andere in op het antipest-beleid. Is er een stijging vast te stellen van pestgedrag, en specifiek van cyberpesten?

Tot slot richt het commissielid zich ook tot minister Dalle. Zijn er op korte termijn concrete acties gepland op het vlak van de jeugdkampen? Freya Perdaens verwijst naar de Akabekampen en buitenlandse kampen die worden geannuleerd.

Zijn er verder acties op het vlak van communicatie rond de exitstrategie en de afbouw van maatregelen? Zijn er concrete plannen om, naast de experts, ook de jongeren zelf te betrekken bij de verdere vormgeving van de exitstrategie? Is er overleg met de minister van Binnenlands Bestuur en de lokale besturen om de exitstrategie te stroomlijnen en mogelijke verschillen in aanpak zoveel mogelijk te vermijden?

2.3. Steven Coenegrachts

Ook *Steven Coenegrachts* dankt de jongeren voor hun getuigenissen en hun inspanningen van de voorbije weken en maanden.

Hij wijst erop dat de jongeren in de Koepelzaal op de eerste rij zitten, op de plaats die normaal is voorbehouden voor de fractieleiders. Qua symboliek kan dat tellen: de jongeren nemen een belangrijke plaats in.

De spreker ziet parallellen tussen hoe de jongeren deze crisis beleven en hoe zijn en oudere generaties die beleven. Ook zij ervaren eenzaamheid, een gebrek aan structuur, hebben het gevoel opgesloten te zitten en hebben angst voor boetes. En ook zij hebben anderzijds meer tijd om te sporten, te lezen enzovoort.

Ouders, leerkrachten en jongeren lijken het erover eens dat het niet zo evident is om de school naar thuis te verplaatsen. Die consensus kan worden meegenomen naar de Commissie voor Onderwijs.

De confrontatie met het virus gebeurde plots. Er moesten op heel korte termijn maatregelen genomen, zonder voorbereiding. Ook de exit moet snel kunnen gebeuren. Het parlement moet aan de slag met de elementen die worden aangereikt in deze hoorzitting.

Net als Freya Perdaens vraagt Steven Coenegrachts zich af welke communicatiekanalen de jongeren het best bereiken.

Stel dat er een tweede uitbraak van het coronavirus komt, met opnieuw een lockdown en een stapsgewijze heropstart, welke prioriteitenlijst zouden de jongeren dan opstellen voor de heropstart? Eerst focussen op scholen, dan op kampen en speeltuinen? Of een andere volgorde?

2.4. Jeremie Vaneekhout

Het doet *Jeremie Vaneekhout* deugd dat er vandaag rustig, respectvol, open, eerlijk, openhartig en vooral wat minder formeel dan gewoonlijk wordt gesproken. De focus ligt niet op het harde politieke debat, maar op de jongeren, die er net als iedereen het beste van proberen te maken.

Het commissielid is nog steeds actief in de jeugdsector, ook in zijn vrije tijd. Hij kreeg de afgelopen maanden van heel wat kinderen en jongeren het signaal dat ze zich niet goed voelden en angstig waren. Ze wisten niet bij wie ze met die gevoelens terecht konden en hadden het gevoel dat ze niet aan bod kwamen. Daarom vindt de spreker het heel belangrijk dat de jongeren hun stem kunnen laten horen in het parlement. Hij wijst op het inhoudelijke en symbolische belang van deze hoorzitting.

Het stemt hem vooral tevreden dat deze jongeren de kracht van hun generatie hebben aangetoond. Ze hebben een verpletterende indruk gemaakt, zowel in dit parlement als daarbuiten.

Jeremie Vaneekhout betuigt hulde aan alle organisaties en medewerkers uit het jeugdwerk en jeugdwelzijnswerk voor het gigantische werk dat zij de afgelopen maanden hebben verricht.

De leden van deze commissie zijn erg begaan met de jongeren. Zij zullen aan de slag gaan met de signalen die de jongeren hebben gegeven.

De spreker is ontroerd door de veerkracht en het talent van de jongeren. Maar hij is ook kwaad omdat de samenleving en de politiek de voorbije maanden hebben gefaald. De uitdagingen die er al voor de coronacrisis waren, zijn nu scherper dan ooit. De politiek heeft de opdracht om daar de komende maanden en jaren wel degelijk een antwoord op te geven.

De grote les van deze coronacrisis is dat het perspectief van de kinderen en jongeren vaak een blinde vlek is gebleven. Pas na twee maanden dringt tot de bredere samenleving door wat de noden en verzuchtingen van jongeren zijn. Zoiets toont aan dat er iets fout loopt. Het vertrekpunt moet zijn: wat zijn de noden van de kinderen en jongeren?

De getuigenissen en onderzoeksresultaten betreffen geen luxezaken maar basisbehoeften, kansen om in het leven te staan en daarin te groeien. Die waren al niet evident en worden nu nog meer beknot door de coronacrisis. Het parlement heeft de opdracht om hierop meer antwoorden te geven. De afgelopen jaren is het aantal mensen dat in armoede leeft, gestegen. Nochtans is de welvaart in Vlaanderen verder toegenomen.

Net als Hannes Anaf pleit ook Jeremie Vaneekhout voor een vervolg op deze hoorzitting. Deze commissie kan vanuit haar bevoegdheid voor Jeugd bijvoorbeeld aanbevelingen meegeven aan de ad-hoccommissie Corona, zodat er rekening wordt gehouden met het jeugdperspectief.

Jeremie Vaneekhout heeft nog een aantal kleine concrete vragen en opmerkingen.

Het thema vriendschap en beginnende liefdesrelaties bleef onderbelicht.

De impact op het welzijn van de jongeren is gigantisch. Deze crisis is ongezien. Enkel de huidige generatie jongeren kan getuigen over de impact.

De noden en verzuchtingen van kinderen en jongeren zijn te weinig aanwezig in het brede politieke debat. Nochtans zijn de jongeren een voorbeeld voor de samenleving wat betreft het naleven van de opgelegde maatregelen. De spreker is blij vast te stellen dat de samenwerking met de minister zeer constructief gebeurt. Hoe kan dit breder worden aangekaart met alle andere ministers?

De Nationale Veiligheidsraad heeft in deze crisis een zeer belangrijke rol gespeeld. Welke contacten zijn er, vanuit de jongeren en het werkveld, met de federale overheid?

De impact van deze periode op kinderen en jongeren met een handicap is gigantisch, zowel in de instelling als thuis. Zijn daarover specifieke cijfers beschikbaar?

Ten slotte kaart Jeremie Vaneekhout nog een aandachtspunt aan in verband met jeugdwerk. Het engagement van de jeugdverenigingen voor de zomerkampen is enorm. Hoe zit het met de financiële gevolgen? Is er een budgettaire schatting? Groen pleit om de lokale besturen hierbij te betrekken. Het lid verwacht een grotere opkomst voor sommige binnenlandse kampen. Jongeren kunnen nu immers niet naar het buitenland op reis. Zal de capaciteit daaraan kunnen beantwoorden?

Wat zijn de uitdagingen op langere termijn, bij een eventuele tweede golf? Men moet hier lessen uit trekken. De talrijke uitdagingen zijn de afgelopen tijd te weinig aangepakt.

Jeremie Vaneekhout dankt de jeugd voor haar heldere stem. Als de mensen het nu niet gehoord hebben, zullen ze het nooit horen. Hij hoopt dat de sprekers geloven in het goede van de politiek en vraagt de jongeren tot slot wat de meest positieve les is die ze uit de coronacrisis trekken.

2.5. Jos D'Haese

Hoewel hij geen lid is van de commissie, wou *Jos D'Haese* deze hoorzitting zeker niet missen. Wat de jongeren en jeugdwerkers hier komen vertellen, is belangrijk voor het hele parlementaire werk. Het is belangrijk voor de commissies Mobiliteit, Welzijn, Onderwijs enzovoort.

De spreker is zwaar onder de indruk van de getuigenissen, maar er niet van geschrokken. Uit de jongerenbeweging van de PVDA kwamen al vanaf het begin van de crisis dergelijke signalen. Bij een bevraging van de leden is de spreker echt geschrokken. Op de vraag 'hoe gaat het?' luidde het antwoord namelijk 'slecht'. Bijna niemand voelde zich goed. Er waren geen sociale contacten.

De PVDA richtte zich op de zogenaamd elementaire zaken als onderwijs, inkomen en armoede. Dat is nu opengetrokken. Er zijn nog heel wat andere thema's zoals ruimte, mentaal welzijn en dergelijke. Het onderzoek van het Kinderrechtencommissariaat, *Uit De Marge* en de studenten van 'Geef ons een stem' die een petitie zijn gestart, toont dat jongeren druk kunnen zetten en zaken op de agenda kunnen krijgen. Het parlement zou hier niet over spreken zonder het initiatief van de jongeren.

Hopelijk komen heel wat zaken waar men allang over babbelt, nu in een stroomversnelling. Het gaat over banale zaken zoals het openstellen van de speelplaatsen buiten de schooluren. Daar is de politiek al jaren over bezig: stel de schoolruimtes open. Hopelijk komt daar nu blijvend verandering in.

Over bijlessen is nu nergens iets te horen. Vele leerkrachten doen keihard hun best, maar hoe kan men iedereen bijspijkeren met het oog op de verdere school-carrière?

Hoe zat het eigenlijk met de leerlingen tijdens de ontwikkeling van Smartschool? Wie zei toen dat alles in orde was? Nu er digitaal wordt lesgegeven, moeten er ineens tienduizenden computers gezocht worden omdat niemand kan volgen. Hoe deden ze dat ervoor? Hoe moet dat erna? Dit is het moment om dat aan te pakken.

Mentaal welzijn is in deze cruciaal. Er wordt veel over gepraat en er gebeuren goede dingen, maar wel erg traag. De impact van de crisis is nu wel duidelijk, maar heel veel mensen hadden voor de crisis al problemen en zullen nadien ook problemen hebben. Daar moet heel erg op worden ingezet. De spreker roept om druk te blijven uitoefenen zodat men de zaak in een versnelling kan brengen, in de hoop dat het na corona zelfs beter wordt.

Hoe zien de jongeren de toekomst op school? Sommigen krijgen les, anderen een beetje, nog anderen kunnen niet volgen. Het schooljaar loopt op zijn einde. Er komen examens of iets wat daarop lijkt. Op 1 september begint er een nieuw schooljaar. Hoe moet dat er volgens de jongeren uitzien?

2.6. Tinne Rombouts

Tinne Rombouts noemt de commissie voor Jeugd zo ongeveer de belangrijkste commissie van het parlement. Daar gaat het over de leefwereld van jongeren. Het is een uitdaging voor elke bevoegdheid en elke minister om die zo aangenaam mogelijk te maken. Zelf heeft Tinne Rombouts de afgelopen jaren en zeker de afgelopen weken elke minister daarop aangesproken. Wat zijn de specifieke noden van jongeren? Wat kan elk van hen doen op zijn domein? Vaak fronsen ze dan de wenkbrauwen: er is toch een minister van Jeugd? Het lid krijgt die vragen dan ook niet in alle commissies geagendeerd. Er is nog veel werk aan de winkel. Politici moeten de ministers daarover blijven aanspreken, dan gaan die erover nadenken. Zelfs in de Commissie voor Landbouw kwamen onlangs de jeugdkampen en zorg-trajecten aan bod.

De spreker vond het heel boeiend om de leefwereld van jongeren in de afgelopen 74 dagen te leren kennen. De verschillen in hun situaties waren opvallend. Tinne Rombouts komt zelf uit het jeugdwerk en is dus gevoelig voor de situatie van jongeren en kinderen. Ze vangt vaak signalen op. Hét kind, dé jongere bestaat niet. Al die verschillen maken het boeiend.

Ook de enquêtes zijn boeiend. Het kwantificeren van de signalen is belangrijk om de prioriteiten vast te leggen. Tinne Rombouts is blij dat de signalen bevestigen wat de afgelopen weken in het parlement aan bod is gekomen: de prioriteiten kloppen.

De rechten van jongeren en kinderen zijn onderbelicht of komen niet tot hun volle recht in de lockdownmaatregelen. Datzelfde geldt eigenlijk ook voor jongvolwassenen en ouderen, die eveneens aan levenskwaliteit hebben ingeboet. Ze hebben andere noden, maar niemand heeft zich echt comfortabel gevoeld in de lockdown. Dat onderstreept het belang van een doelgroepgerichte communicatie.

Iedereen geeft het signaal dat jeugdinformatie heel belangrijk is. Waar halen ze hun info? Hoe kan men kinderen en jongeren beter begeleiden? Deze uitdaging gaat al jaren mee. Soms is er zelfs te veel informatie. Hoe moeten kinderen en jongeren daarmee omgaan? Dat is samen met de organisaties als prioritair punt op de agenda gezet. Hoewel er stappen zijn gezet, klinkt vandaag opnieuw de vraag naar informatie. Hoe kan het beter? Er zijn tal van kanalen, van WAT WAT

tot Karrewiet. Gebruiken de jongeren die? Hoe ervaren zij het aanbod? Hebben ze tips?

Bestaande stresssituaties worden in een crisis nog zichtbaarder. Zo worden examens in een crisis als deze nog moeilijker. Het zou niet mogen, maar als jongeren zich zorgen moeten maken over bijvoorbeeld de huur of het eten, komt dat nu nog sterker naar boven.

Er bestaat ook een digitale kloof, in die zin dat bepaalde jongeren gewoon geen beschikking hebben over de juiste toestellen.

Politici moeten positieve moed putten uit deze getuigenissen. Wat expliciet naar boven is gekomen, moet in de toekomst worden aangepakt, in het gewone beleid van alle dagen. Kinderarmoede is door deze regering centraal gezet in het regeerakkoord.

Het is voor iedereen moeilijk, maar de noden bij kinderen en jongeren zijn anders. Er is nood aan sociaal contact met leeftijdsgenoten. Dat betreft niet alleen sport en spel, maar heeft ook te maken met ontwikkeling. Het digitale kan niet alles vervangen. Dat is ineens heel duidelijk en frappant. Na zoveel weken neemt het digitale contact zelfs af. Het digitale legt bovendien een permanente druk. Die computer staat daar altijd en is belangrijk voor school, voor de babbel met de vrienden, om te gamen enzovoort. De drang om nog meer van de leefwereld te digitaliseren zal na de coronacrisis niet afnemen, met alle neveneffecten van dien.

Structuur en duidelijke streefdoelen of lichtpunten zijn noodzakelijk. De thuissituatie en het gezin spelen daarbij een grote rol. Krijgen kinderen en jongeren ruimte en kansen? De crisis heeft ook positieve gevolgen gehad voor de relatie tussen kinderen en ouders.

Scholen zijn niet enkel een leeromgeving. Dat ze zoveel meer dan dat doen, verdient een pluim. Het preteachen en vervangende schoolgebeuren vindt Tinne Rombouts echter niet zo geslaagd. Daar moeten lessen uit worden getrokken.

Er zijn maatregelen genomen, actieplannen ontwikkeld en methodieken toegepast om ruimte te creëren voor kinderen en jongeren. Welke maatregelen hadden voor de jongeren een positief effect? Daarop moet dan in de toekomst worden ingezet.

Er is gefaseerd gewerkt. Daar zijn frustraties uit gegroeid. Soms gaat het stap per stap. Hoe kijken de jongeren daarnaar? Is een andere volgorde aangewezen?

Positief in heel de crisis waren de talloze initiatieven van jongeren, verenigingen, jeugdwerkers en individuen. De kracht van jongeren was onnoemlijk. Daarom is Generatie Veerkracht een toepasselijke naam.

Tinne Rombouts besluit met een 'kop op' voor alle kinderen en jongeren.

3. Antwoordenronde

Jad Zeitouni beaamt dat dé jongere niet bestaat. Nu is dat nog minder het geval dan pakweg dertig jaar geleden. Wie beweert dat hij weet wat de jongere wil, is dan ook een leugenaar.

De spreker heeft een tip voor de animatoren op de speelpleinwerking: raak geen jongeren kwijt. Laat geen kinderen achter in het bos. Vertrek je met achttien kinderen, kom dan met achttien kinderen terug. Hoe dwaas het ook kan klinken, let hard op de kinderen die niet op jezelf en niet op je broer of zus lijken. Dat zijn de

kinderen die je het eerst vergeet. Let ook op de kinderen die achter een muur of een boom zitten. Spreek eerst met die kinderen.

De spreker wijst erop dat de verschillende platformen voor verschillende situaties een niet te onderschatten warboel vormen.

Hij vraagt de parlementsleden ook signalen op te pikken. Jongeren communiceren constant. Rellen bevatten signalen om op te pikken. Pik de communicatievormen op die ongewoon zijn. Luister naar de jongeren die niet spreken.

Politici worden betaald om dit allemaal te regelen. Iedereen heeft er baat bij als het goed loopt. Men moet de jongeren halfweg ontmoeten. Ze hebben hun eigen realiteit. Ze draaien niet constant mooi mee. Ze zien een gat in de boot. En of men dan kapitein of kok is, dat maakt niet uit: het gat moet dicht.

Op het speelplein lopen ook veel kinderen in een anderstalige situatie. Ze hebben al maanden geen Nederlands gepraat. Jad Zeitouni spreekt uit ervaring: september was telkens weer zwaar. Toen hij eindelijk weer mee was op taalvlak, was het al december. Deze kinderen hebben nood aan sociale contacten op het speelplein. Wie daar in het verleden al kwam, beleeft er een leuke tijd. Voor wie daar nog nooit kwam, ligt het duidelijk anders.

Wie in de coronacrisis maandenlang geen contact heeft gehad en evenmin een broer of zus heeft, zal zijn sociale kant opnieuw moeten ontwikkelen. Veel van hen zullen, cru gezegd, als asociale irritante kinderen uit de coronacrisis komen. Dat is niet hun schuld. Iedereen moet worden meegenomen, ook in het spel, zelfs dat ene superasociale kind.

Hoe lukt dat? Gebruik de bestaande platformen. Benader ook de jongeren als een diverse groep. Sommigen bereikt men via de school, anderen nooit. Sommigen bereikt men via Facebook, anderen hebben nog nooit een eigen pc of gsm gehad.

Fatima El Hasnaoui wordt één keer per week opgebeld door de animator van het jeugdhuis, die dan polst hoe het met haar gaat.

Rayden Geluykens suggereert dat de parlementsleden via de jeugdorganisaties kunnen peilen naar het welzijn van de jongeren en naar hun noden. *Elisabeth Meuleman* vindt dat een goede tip.

In verband met de eventuele tweede golf wijst *Benjamin Van Bunderen Robberechts* op de grote kloof tussen jongeren met en zonder een laptop. Er werden nu 18.000 tweedehandslaptops uitgedeeld. Dat is een goede zaak. Nog beter lijkt het echter om af te stappen van dure schoolboeken en rekenmachines en in de plaats alle jongeren van een nieuwe laptop te voorzien en onlineleerplatforms als Smartschool te verbeteren.

Yassin Hens pleit om bij een eventuele tweede golf de jeugdwerkingen open te houden.

Ikrame Kastit wijst erop dat, zoals de jongeren aangeven, hun signalen niet nieuw zijn. Heel wat zaken worden al jaren gemeld. Het jeugdwelzijnswerk is een van de beste partners om aan te voelen hoe het gaat met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren. In het begin van de coronacrisis heeft Uit De Marge via een opiniestuk een noodkreet geslaakt.

De spreker is heel blij dat heel wat jongeren hier aanwezig kunnen zijn en dat de afgelopen week heel wat jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties aanwezig waren in de media. Tegelijk geeft dat haar een dubbel gevoel. Ze blijft het

moeilijk vinden om de jongeren te moeten vragen om hun privéleven zo tentoon te spreiden, in de hoop dat er oplossingen komen. Bovendien wordt slechts een stukje van de realiteit getoond, die vaak tien keer harder is. Ze hoopt dat de jongeren in de toekomst niet meer eerst in een zo benarde situatie terecht hoeven te komen voordat er een oplossing komt.

De jongeren en jeugdwerkers zijn voor deze hoorzitting naar het parlement gekomen. Ikrame Kastit nodigt het parlement uit om na de crisis naar de verhalen van de jongeren te komen luisteren in hun eigen leefomgeving. Ze hoopt de parlementsleden daar binnenkort te mogen verwelkomen.

Wat kan het beleid anders aanpakken? Het is belangrijk dat er structureel wordt nagedacht over de thema's die de kinderen en jongeren zelf naar voren schuiven: de financiële situatie, de toegang tot basisbehoeften, huisvesting, openbare ruimte, gelijke onderwijskansen, politie, mentaal welzijn en het jeugdwelzijnswerk. Hoe kan hun volledige situatie veranderen, niet enkel tijdens de coronacrisis, maar elke dag?

De spreker is blij te worden gehoord in de Commissie voor Jeugd. Ze is tevreden met de goede samenwerking met het kabinet van minister Dalle. Ze stelt voor om over dit onderwerp een themacommissie te organiseren, omdat dit het beleidsdomein Jeugd overstijgt.

Heel veel jeugdwelzijnswerkers werken nu rond de opstart. Ze willen veilig opstarten, in kleine bubbels, en toch zoveel mogelijk kinderen en jongeren bereiken. Ze werken aan de vele uitdagingen op dat vlak.

De spreker ziet een klein verbeterpuntje. Jeugdwelzijnswerk bevindt zich op het kruispunt van Jeugd en Welzijn. Ondertussen zijn er twee draaiboeken: één vanuit Jeugd en één vanuit Welzijn. Dat is niet erg handig.

De sector gaat een heel drukke zomer tegemoet. Mentale rust moet daarbij centraal staan. Het beleid en het onderwijs hebben heel hard ingezet op kennisverwerving. Maar met een hoofd vol zorgen kan men geen kennis verwerven. Het is belangrijk om tijdens de zomer in te spelen op de noden van de kinderen en jongeren en rust te creëren.

De contacten met de Vlaamse overheid zijn uitstekend. Minstens één keer per week heeft Uit de Marge contact met het kabinet van minister Dalle. Verder is er al overleg geweest met de kabinetten van de ministers Somers, Weyts en Beke. Daarentegen zijn er nauwelijks contacten met het federale niveau.

Iedereen is het erover eens dat de exitstrategie, maar ook het algemenere beleid, rekening moeten houden met kinderen en jongeren. In de praktijk gaat het dan vaak over kinderen en jongeren uit de middenklasse. Het perspectief van kinderen en jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties is anders en wordt vaak vergeten, terwijl zeker zij aandacht verdienen. Indien het beleid tegemoetkomt aan de noden van alle kinderen en jongeren, komt het ten goede aan heel de samenleving.

Ines De Geest gaat in op de vragen over de maatregelen voor de kampen en de ruis op de communicatie. De verschillende jeugdwerkorganisaties hebben heel goed samengewerkt, onder andere met het kabinet. Ook intern verliep de communicatie erg vlot: de afgelopen dagen werden 44 infosessies gegeven om de groepen zo goed mogelijk op de hoogte te brengen van de maatregelen. Hier en daar loopt de communicatie echter wat mank, voornamelijk bij de lokale besturen. Het is jammer dat sommige gemeenten op eigen houtje beslissingen nemen en dat sommige jongeren daardoor niet kunnen deelnemen aan de kampen. Verder is het ook

belangrijk dat zulke maatregelen worden gecommuniceerd aan de verschillende sectoren: toerisme, lokale besturen, busmaatschappijen enzovoort.

Uit een bevraging die Chirojeugd Vlaanderen helemaal in het begin van de coronacrisis heeft gedaan naar de financiële situatie van de groepen, kwamen er geen grote problemen naar voren. Maar naarmate verschillende evenementen en kasactiviteiten zijn geschrapt en de kampen naderen, groeien de financiële zorgen. Kampen moeten intussen absoluut laagdrempelig blijven. Lokale verenigingen worden gesubsidieerd door lokale besturen. Sommige gemeenten gaan echter minder flexibel om met de werkingsmiddelen. Het is belangrijk dat de lokale besturen de verenigingen ondersteunen en stimuleren opdat zoveel mogelijk kinderen en jongeren een fijne jeugdwerkzomer tegemoet kunnen.

Inge Geerardyn herinnert zich hoe minister Dalle al voor de coronacrisis in zijn beleidsnota Jeugd het belang van een kind- en jeugdreflex onderstreepte. Deze periode heeft beklemtoond dat eigenlijk alle ministers minister van Jeugd moeten zijn, zowel Vlaams als federaal. Een federaal minister van Jeugd ontbreekt echter. Is dat de reden waarom men aanvankelijk vruchteloos op maatregelen voor kinderen en jongeren heeft moeten wachten? Inge Geerardyn is blij dat men in het maatschappelijk relancecomité wel die kind- en jeugdreflex kan binnenbrengen.

Het kinder- en jeugdrechtenbeleidsplan maakt een transversaal kinder- en jeugd-beleid mogelijk. De prioriteiten gaan over vrije tijd, duurzame en leefbare buurten, psychisch welbevinden, mediawijsheid, participatie en engagement. Als men daarvan een heel ambitieus plan voor de volgende vijf jaar kan maken, kan men voor jongeren zeker een verschil maken.

Caroline Vrijens wijst erop dat meer dan 44.000 kinderen en jongeren aan de bevraging van het Kinderrechtencommissariaat hebben deelgenomen. Dat ongeziene aantal symboliseert dat kinderen en jongeren popelden om te laten weten wat de coronaperiode met hen deed.

Om lacunes in de wetgeving gaat het volgens Caroline Vrijens in essentie niet, maar door de crisis kwamen wel bepaalde rechten zwaar onder druk. De lockdown had heel veel gevolgen. Jongeren die in een leefgroep wonen, hebben recht op contact met hun ouders. Tijdens de coronacrisis was dit niet meer mogelijk. Daarover kwamen veel klachten. De meeste jongeren en kinderen hadden tien weken lang alleen digitaal, maar geen fysiek contact met hun kerngezin. Ook toen dit opnieuw werd opgestart, zorgde dit voor problemen.

Volgens de kinderrechtencommissaris moet de samenleving naar een mindshift waarbij ze kinderen altijd centraal en op de eerste plek zet. De richtlijnen werden tijdens de crisis door en voor volwassenen gemaakt. Daardoor gaat men volgens Caroline Vrijens te kort door de bocht. Misschien biedt de toekomst toch een kans om die mindshift te maken.

De spreker vond het goed nieuws dat tijdens de coronacrisis het pesten significant is gedaald. De belangrijkste bron van pesten is dan ook het face to face contact tussen kinderen, op school, in de jeugdbeweging en in hun vrijetijdsbesteding. Een overheid moet net op die plekken de tools aanreiken om de strijd tegen pesten nog beter aan te gaan. Digitaal of cyberpesten – waar veel om te doen is – vormt dus niet de bron maar een gevolg van het fysieke pesten. Caroline Vrijens pleit al jaren voor een Kenniscentrum Pesten, waar scholen evidencebased tools krijgen.

Ze vindt het positief dat negen op de tien jongeren zeggen dat ze hun vrienden digitaal zien. Dat bewijst dat sociale media ook heel verbindend en positief kunnen zijn.

Wat kan men bij de volgende crisis anders doen? De school moet prioriteit krijgen. Voor de jongeren is dit de plek waar ze sociale contacten met leeftijdsgenoten hebben, maar ook via zorgleerkrachten of het CLB hulp en steun vinden als het thuis moeilijk gaat.

De buitenruimte is voor kinderen en jongeren heel belangrijk. Minister Dalle heeft al aangegeven dat hij extra wil inzetten op kindvriendelijke steden en gemeenten. Ook de kinderrechtencommissaris pleit hiervoor. Heel veel jongeren en kinderen uit de kwetsbare doelgroepen hebben geen tuin. Ze zijn volledig afhankelijk van de publieke buitenruimtes. De kinderrechtencommissaris doet een oproep om het speelweefsel in dorpen en steden verder te ontwikkelen. Deze crisis toont aan hoe belangrijk dit is.

Over de contactbubbels kwamen heel wat meldingen van ouders en kinderen. Caroline Vrijens pleit om bij de volgende crisis sneller contact tussen twee of drie gezinnen mogelijk te maken. Dat vergemakkelijkt samenspelen, maar ondersteunt ook de ouders die er alleen voor staan of veel stress hebben.

De spreker wil daarnaast een structureel armoedebeleid, want door de crisis worden de pijnpunten op dat vlak nog duidelijker. Ze steunt het vandaag door een jongere aangebrachte idee dat alle kinderen een laptop moeten krijgen. Men moet er in de toekomst voor zorgen dat ieder kind die hoe dan ook ter beschikking heeft.

De bevraging vindt ze niet alleen interessant voor de commissie voor Jeugd, maar ook voor de commissies die zich over de jeugdhulp en het onderwijs buigen. Kan men geen gemeenschappelijke coronacommissie samenroepen?

Met het federale niveau waren de contacten beperkt. De kinderrechtencommissaris heeft een aantal brieven naar het kabinet van minister De Block verstuurd omdat ze heel bezorgd was over kinderen en jongeren in een migratiecontext. Over kinderen en jongeren met een handicap heeft ze geen aparte cijfers. Het VAPH is nu wel met een eigen enquête begonnen.

Hoe kan de communicatie verbeteren? Karrewiet, WAT WAT, Awel en NWS NWS hebben al veel verwezenlijkt voor kinderen en jongeren. Ze hebben erg hun best gedaan om de risico's rond corona uit te leggen. Caroline Vrijens vindt wel dat in de beslissingen op het hoogste niveau de leefwereld en de noden van kinderen en jongeren te veel afwezig waren. De communicatie over de richtlijnen was op volwassenen gericht zodat ouders de maatregelen voor hun kinderen moesten interpreteren. Daarom pleit de kinderrechtencommissaris er als slotopmerking voor dat in de Nationale Veiligheidsraad iemand mee aan tafel komt die de kindnorm bewaakt en alert is voor wat kinderen en jongeren in de eerste plaats nodig hebben.

Elisabeth MEULEMAN,
voorzitter

Jeremie VANEECKHOUT
Tinne ROMBOUTS,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

ADHD	attention deficit hyperactivity disorder
Akabe	Anders kan best
CLB	centrum voor leerlingenbegeleiding
GEES	Groep van Experts belast met de Exitstrategie
JKP	jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan
KRC	Kinderrechtencommissariaat
VAPH	Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap
vzw	vereniging zonder winstoogmerk